

LINGVISTICĂ ȘI MASS-MEDIA

Conf.univ.dr. Ioan DĂNILĂ,
Universitatea „Vasile Alecsandri“, Bacău

Abstract

Within the context of so many representations of mass-media nowadays (cultural, scientific, sportive, military, religious etc.), linguistic journalism is timidly emerging and joining the other forms of media that already occupy solid positions in collective mentality. I monitored the Romanian, either specialized or general, mass-media of the latter years and I could observe two directions, one direct, and the other indirect, of journalism. Indirect journalism can be inferred from the content of articles or of TV and radio broadcasts. This paper is an attempt at a detailed systematization of media manifestations in the new field mentioned above, from two perspectives: that of language cultivation and that of language criticism, respectively.

Keywords: *alive media, journalistic typology, linguistic journalism, The Linguistic Journalists Organization, crisis of authority*

1. Jurnalismul – o posibilă sinteză

1.1. Preliminarii

Cunoașterea, limbajul și comunicarea se află de ceva vreme în atenția filozofilor, psihologilor, sociologilor și chiar a politologilor, ca triada operațională a eficienței sociale, conform principiului că „succesele în cunoaștere, comunicare și muncă funcționează doar în interiorul aceleiași forme de viață, unde există aceleași interese de cunoaștere¹⁾. Deasupra a tot ce decurge din această înșiruire de concepte se situează însă adevărul, pe care își propun să-l slujească toți jurnaliștii. Doar așa presa va fi „mai tare ca niciodată²⁾, iar jurnalismul, o „muncă utilă³⁾, chiar dacă aceasta „implică o echilibrată dificilă⁴⁾. Altfel, se va crede în continuare, de către străini, că „în România suntem foarte ușor duși de nas de mass-media⁵⁾ și de aceea e necesară lupta „pentru un jurnalism de calitate⁶⁾ la noi.

1.2. Din istoria presei vii

Propunem sintagma „presă vie“ pentru desemnarea jurnalismului radio-TV, care deține performanța de a înregistra realitatea ca martor al comentariului de specialitate. (Presa scrisă precedează, uneori, invers.)

Încă din anul 2006, Societatea Română de Radiodifuziune și-a asumat datoria de „a conserva patrimoniul lingvistic național⁷⁾, pentru ca în 2008, aniversând 80 de ani de radio, să decreteze că „presa scrisă este complementară presei audiovizuale⁸⁾.

1.3. Învățământul jurnalistic

Ziaristica a însemnat, îndeosebi după 1990, un adevărat miracol pentru tineri. În condițiile abundenței ziarelor, revistelor, posturilor de radio și TV, nevoia de jurnaliști crescuse simțitor. Societatea civilă, pe de o parte, ca beneficiar al actului de presă, a susținut ideea de a se asigura competența și performanța profesională a slujitorilor presei. Pe de altă parte, Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării din cadrul Universității București, ca responsabil în domeniu, a inițiat școli naționale de vară, în colaborare cu Autoritatea

Națională pentru Tineret. (Dintre temele propuse – relația jurnalist-patron-politician, viitorul presei scrise, rolul învățământului universitar jurnalistice – a lipsit preocuparea pentru calitatea exprimării ziariștilor⁹⁾.) Nu cunoaștem tematica Simpozionului Național „Învățământul jurnalistice în slujba comunității“, dar câtă vreme printre organizatori apare Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, bănuim că s-a acordat atenție și unelei esențiale din dotarea jurnalistului – cuvântul¹⁰⁾.

Pregătirea ziariștilor a fost mai intensă înainte de 1990, când presa era o pârgie fundamentală a propagandei comuniste. Și totuși, în anii de dezgheț ideologic își făceau loc și materiale doar aparent nocive, cum ar fi „Caietele de ziaristică“ din 1968. Acestea erau în bună parte traduceri din literatura de specialitate occidentală, cu unele adaptări la specificul presei românești de atunci. Faptul că erau o traducere derivă și din absența limbii de lemn și a frazelor arborescente: „Calitatea imperativă a scrierii ziaristice este comună tuturor celor care trebuie să se exprime. Aceasta este evident limba corectă. Această limbă corectă nu constituie obiectul unui manual de ziaristică; noi o considerăm dobândită“¹¹⁾. Unele organe de presă enunță explicit necesitatea ca viitorii jurnaliști „să știe limba română“¹²⁾. (A se observa diferența dintre componenta pur afectivă – *să iubească limba română* – și cea cognitivă, cuprinsă în sensul verbului „să știe“.)

1.4. O tipologie a jurnalismului

Jurnalismul, asemeni altor domenii, a cunoscut o dinamică permanentă, impusă de modificarea mentalului colectiv și de diversificarea tot mai accentuată a sistemului de așteptări din partea publicului. La acestea se adaugă inovațiile, nuanțările și prefacerile continue din societate. (C. Noica ar fi spus că trăim „epoca adverbului“, adică a caracteristicilor unei acțiuni de care omenirea s-a ocupat până atunci.)

O simplă accesare a motorului de căutare Google a dus la conturarea a zece tipuri de jurnalism, așa cum am considerat noi că ar trebui să se manifeste: jurnalismul cultural, cu 326.000 de rezultate; cel politic, cu 25.200; economic, cu 8470; teatral, cu 421; științific, cu 369; muzical, cu 111; religios, cu 8; artistic, cu 3; istoric, cu 1. Lipsesc jurnalismul coregrafic și – ceea ce ne interesează în mod special – jurnalismul lingvistic¹³⁾. Dacă jurnalismul coregrafic, ca și cel artistic, cinematografic, muzical, teatral ș.a. sunt absorbite de jurnalismul cultural, jurnalismul lingvistic nu se poate regăsi în nici unul dintre tipurile amintite. (E greu de crezut că, dată fiind asimilarea lingvisticii cu sintagma „științele limbii“, jurnalismul lingvistic ar putea fi adoptat de jurnalismul științific.)

Unele dintre tipurile propuse de noi s-au aflat în evidența Clubului Român de Presă, care, în 2007, a decernat premii pentru cei mai buni jurnaliști practicanți ai jurnalismului economic, cultural, sportiv, de știință și desigur, jurnalismului general, pe genuri publicistice¹⁴⁾.

1.4.1. Jurnalismul cultural

Sintagma este larg răspândită și cu un bogat conținut. Cu cele mai mari drepturi se arată gazetăria literară, care în secolul al XIX-lea nu era totuși cunoscută¹⁵⁾. Nichita Stănescu recunoștea: „Cartea aceasta, cea mai bună a mea, a izvorât din publicistica poetică a ultimilor ani“. Uneori chiar publiciștii culturali își inițiază dezbateri pe această temă¹⁶⁾, iar alteori

criticii de teatru coordonează publicații distincte, asumându-și „programatic rolul de apărători ai actului de cultură autentic”¹⁷⁾.

1.4.2. Jurnalismul de știință

Cea mai credibilă prezență jurnalistică în domeniul cunoașterii exacte a realității o constituie rubrica „Știința în cuvinte potrivite”, de la Radio România Cultural. Îi țin companie Alexandru Mironov – la radio, dar și în presa scrisă – și Cătălin Mosoia, în „Dilema veche”. Primul ne atenționează că civilizația umană „își schimbă încontinuu forma, mentalitățile, prioritățile”¹⁸⁾, iar al doilea concentrează pe o pagină „drumul jurnalismului de știință la români”¹⁹⁾. De altfel, Cătălin Mosoia este autorul unei lucrări editoriale, „Jurnalism de știință. O perspectivă istorică” (Buc., Ed. „Tritonic”, 2007), un util ghid pe traseul cercetător științific–jurnalist de știință–public.

Acest tip de gazetărie este recunoscut și promovat în lume. În anul 2008, la Barcelona a avut loc Forumul European al Jurnalismului de Știință, prilej cu care s-a conchis că publiciștii din această sferă sunt „actori-cheie în procesul de transmitere și de cunoaștere de către marele public a descoperirilor științifice”²⁰⁾.

1.4.3. Jurnalismul sportiv

Se vorbește de o posibilă disproporție între numărul beneficiarilor de producții publicistice din domeniul sportiv și cel al autorilor de texte sau emisiuni specializate. Există, se știe, cotidiene, hebdomadare, în presa scrisă, ori rubrici și emisiuni de sine stătătoare în presa audiovizuală. Realizatorii/ autorii nu sunt în mod necesar sportivi; poate de aceea genului proxim – *jurnalist* – îi urmează diferența specifică în formă prepozițională – *de sport* – și nu adjectivală – *sportiv*. În același text se vorbește despre *gazetărie sportivă*, dar mai apoi despre *jurnaliștii de sport*²¹⁾.

1.4.4. Jurnalismul militar

La radio, este ilustrat, de exemplu, de „Ora armatei”, iar în presa scrisă, de revista „Viața militară”.

Jurnalismul militar are, cum era de așteptat, specificul lui. „Problematica militară, a apărării patriei, este un lucru atât de serios, încât și cel care scrie așa ceva trebuie să fie un om foarte serios”²²⁾. Se pare că acest tip de jurnalism a fost propus de generalul Averescu și se referă la un episod din viața lui Octavian Goga. Rănit pe frontul de la Turtucaia, poetul a cerut să fie reprimat în unitate. Generalul Averescu l-a reținut însă pentru a lucra la o publicație nou înființată, „România militară”, la care colabora, printre alții, Mihail Sadoveanu. „Un articol de-al dumitale face cât o divizie. Și nu-mi pot permite să pierd o divizie trimițându-te pe front”, i-ar fi spus viitorul mareșal²³⁾.

1.4.5. Jurnalismul religios

Este ilustrat de rubrici la radio și TV, precum și în presa scrisă, dar și de organe de presă distincte: Radio și TV „Trinitas”, ziarul „Lumina” și mai multe publicații specializate.

Menirea jurnalismului religios poate fi sintetizată în cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „... dacă dragoste nu am, nimic nu sunt” (1 Cor. 13,2), din care izvorăște „scopul înalt și ultim al presei creștine: întărirea comuniunii întru iubire a credincioșilor”²⁴⁾. În aceste condiții,

„jurnalistul creștin trebuie să dețină vocație pentru actul de comunicare, tot așa cum vocația preoțească este esențială pentru slujitorul bisericesc“⁽²⁵⁾.

1.4.6. Alte tipuri

Există și alte tipuri de jurnalism, între care cel medical pare a se detașa prin reprezentare și audiență. O publicație de specialitate, „Viața medicală“, este apreciată pentru priceperea de a combina articolele cu conținut științific sau pur informativ cu cele de interes general, de la artă, la lingvistică. În 2010, Gala Medica – o formă de evaluare a activității medicale în totalitate – a acordat premii și pentru jurnalism medical. Au fost răsplătiți realizatori din presa scrisă („Suferința lui Vlăduț, băiatul hemofilic“, în „Evenimentul zilei“, și „Medicul român este un medic care funcționează în țara numită România“, în „Pharma Business“) și cea audiovizuală („Minutul de sănătate“, la Radio Europa FM)⁽²⁶⁾.

2. Jurnalismul lingvistic

2.1. Preliminarii

Deși absent din lista tipurilor de jurnalism, gazetăria lingvistică este prezentă în toate speciile publicisticii, de la anchetă, interviu, editorial, la articolul de specialitate, cu caracter informativ. Atenția de care ar trebui să se bucure jurnalismul lingvistic este motivată de câteva realități obiective: caracterul social al limbii, ca mijloc fundamental de relaționare umană; implicațiile multiple ale respectării/ nerespectării normelor de exprimare orală și scrisă; mobilitatea vieții sociale, economice, politice etc., reflectată în termeni de specialitate; caracterul deschis al limbii române ș.a. Câtă vreme la radio și televiziune, pe de o parte, și în presa scrisă, pe de altă parte, există rubrici dedicate promovării unei comunicări orale și scrise corecte, acest tip de jurnalism își impune dreptul la statuare. Desigur, nu putem aspira la un forum european al jurnalismului lingvistic, dat fiind caracterul restrictiv al fiecărei limbi, dar măcar la nivel național ar trebui să existe o formă de evaluare și promovare a speciilor din interiorul gazetăriei lingvistice. Să sperăm că „spațiile acordate cultivării limbii vor face ca jurnalismul lingvistic să devină o realitate“⁽²⁷⁾.

Din punctul de vedere al stilurilor funcționale, jurnalismul lingvistic este, ca și alte subtipuri, greu încadrabil, mai ales că „problema criteriilor de delimitare a variantelor stilistice nu este încă rezolvată“⁽²⁸⁾. Este limpede însă că se interferează limbajul științific cu cel publicistic. Ba chiar, dacă luăm în calcul o apariție editorială girată de Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Consiliul Național al Audiovizualului și Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti“, „Ești *cool* și dacă vorbești corect“ (București, 2008), se manifestă pregnant substilul didactic, combinat cu cel colocvial/ familiar. „Un grup de autori zâmbitori“ (în număr de 9, printre care și Marina Rădulescu-Sala și Rodica Zafiu) încheie cartea astfel: „Dacă veți avea curiozitatea să o răsfoiți, veți vedea care sunt cele mai frecvente greșeli de exprimare în frumoasa noastră limbă română, pe care le comit chiar și redactorii de la televiziune și de la radio. Pentru că toți suntem români, mai mult sau mai puțin... culți (am zice, parafrazându-l pe eternul Caragiale)!“ (cop. III). Ultimele cuvinte sunt o constatare și un îndemn: „Sunt *cool* pentru că vorbesc corect“ (cop. IV).

2.2. Concretizări

2.2.0. Publicații

Cultivarea limbii a făcut obiectul unei publicații de specialitate, apărută în 1949, ca „organ al Societății de Științe Istorice, Filologie și Folclor“, cu subtitlul „Revistă pentru studiul și explicarea limbii“. Redactorul responsabil era Al. Graur, iar zona de preocupări era teoretică, în prima parte, și vădit practică, în rest. Este evidențiată activitatea echipei redacționale și în afara variantei scrise: „Cronica limbii la radio“, o rubrică a revistei, consemnează prezența lui Al. Graur în special, la microfon, dar și conținutul respectivelor ediții. Emisiunea se numea chiar „Cronica limbii“ și se difuza sâmbăta. (La 31 decembrie 1949, de exemplu, Iorgu Iordan a discutat despre cuvintele *rege, monarh, prinț și dormitor*.)

2.2.1. Radio-TV

a) Emisiuni radiofonice

Una dintre cele mai familiare prezențe la postul național de radio din ultimii ani este cea a lui Șerban Iliescu, al cărui „Ghid radiofonic de exprimare corectă“ a devenit un îndrumar accesibil pentru utilizarea limbii române. A fost supranumit, în registru grav totuși, „chestor la Ministerul Uzului Limbii Române“⁽²⁹⁾, pentru vehemența cu care respinge, în general, împrumuturile inutile și deci snobismul lingvistic. La Radio România Cultural, în ianuarie 2003, s-a difuzat prima ediție a emisiunii „Vorba dulce românească“. „Strategia redacțională este de lăudat: în revista <<Radio România>> este publicată o bună parte din materialul difuzat, iar în zilele amintite, se prezintă restul“⁽³⁰⁾. Tot la RRC, în cuprinsul emisiunii „Texte și pretexte“, Reluș Mureșan ne invită la „Povestea vorbei“, cu subiecte din etimologie, dar și din sfera exprimării corecte. (Un promo din 1 sept. 2008 îmbie ascultătorii la o prestație publicistică marcată de precizie și concizie: durează 5 minute.)

Din 1991, Emil Buruiană coordonează, la RRC, emisiunea „de informare și educație lingvistică“ „O samă de cuvinte“. În 30 de minute își face loc un sumar complex. Ediția din 7 sept. 2008 a cuprins o prezentare a acordului gramatical/ logic/ după înțeles (de Gligor Gruitță), o alta a stilului arghezian (de Al. Tudorică) și câteva maxime comentate de Tudor Dinu. Cea din 4 apr. 2002 l-a avut invitat pe Șerban Foartă, din al cărui expozeu revista „Radio România“ a reprodus câteva secvențe⁽³¹⁾. Emisiunea este – cel puțin pentru durată și format – urmașa celei de dinainte de 1990, „Odă limbii române“, realizată profesionist de George Mirea.

La Radio România Actualități, alături de „Ghidul...“ lui Șerban Iliescu, în 2005, la emisiunea „Studio deschis. Răspundem ascultătorilor“, figura un „îndreptar lingvistic“: „Cuvinte potrivite“, de luni până vineri.

Radio „Trinitas“ a inclus, în „Magazinul de prânz“, o rubrică de educație lingvistică, „Povestea vorbei“. În circa zece minute (la ora 11,50), s-au prezentat greșelile cauzate de acordul cu articolul posesiv-genitival (20.02.2008) sau de falsul acord al adverbului (13.08.2007).

„Grai și suflet românesc“, de la Radio Iași, era un concurent al emisiunii lui George Mirea. Camelia Savitescu, redactorul – un filolog pasionat –, își structura spațiul radiofonic cu inteligență și pricepere, încât acoperea și componenta generalităților, dar și cea rezervată aplicațiilor.

În anii '80, Radu Sp. Popescu, profesor de limba română contemporană la Universitatea din Craiova, realiza o rubrică de cultivarea limbii mult apreciată de publicul larg, dar și de studenți și elevi. L-a însoțit Dumitru Gherghina, profesor de limba și literatura română la Școala Normală „Ștefan Velovan“ din Craiova.

Radio Constanța și-a intitulat rubrica de cultivarea limbii „Cum e corect?“ și a fost încredințată lui Gheorghe-Virgil Mocanu, cu o experiență didactică de peste 30 de ani. Reluând titlul cărții lui Al. Graur, Mihai Stan, publicist și scriitor, discută la emisiunea „Capcanele limbii române“ de la Radio D Târgoviște dificultățile, nu puține, din exprimarea orală și scrisă. Bacăul a propus două rubrici de specialitate la același post de radio – Vox-T: „Misionarii limbii române“ și, respectiv, „Cursul limbii“, iar apoi, la Radio „Alfa“, „Accente lingvistice și culturale“⁽³²⁾.

b) Emisiuni TV

Singura prestație publicistică permanentă din programele televiziunii publice aparține postului TVR Cultural. „Parol!“, o emisiune de cinci minute doar, condensează o informație bogată, prezentată alert și atrăgător. Difuzată la ora 15 și apoi la ora 20,55, este percepută de difuzorii programelor TV ca fiind de divertisment, cu anul de naștere 2007. De fapt este continuarea emisiunii „Corect!“, cu care s-a lansat Ruxandra Gheorghe, cea care crede că prin astfel de emisiuni „publicul poate fi format, și nu deformat, așa cum din păcate se întâmplă prin promovarea excesivă a unor programe TV frumos ambalate, dar goale pe dinăuntru“⁽³³⁾.

Directorul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti“, Marius Sala, se ocupă la rubrica sa de la TVR Cultural, de „Istoria cuvintelor românești“, cu fascinante incursiuni în etimologia unui cuvânt sau a unei perifraze. Vedeta TV rămâne însă „Doar o vorbă *s-ăți* mai spun“, de la TVR. Și-a construit un site, www.pruteanu.ro, din care se poate afla, de exemplu, cum devin românești cuvinte englezești. Nivelul foarte scăzut al pregătirii tinerilor îl face pe George Pruteanu să răbufnească în paginile „Jurnalului național“: „Multe din lucrările studenților mei sunt execrabile“, pentru că „nu știu să facă diferența când se scrie cu cratimă și când fără...“ Fermitatea, vasta cultură, aplombul și șarmul fac din realizatorul emisiunii una dintre cele mai expresive figuri ale jurnalismului lingvistic românesc.

„Realitatea TV“ a optat pentru o rubrică de cultivarea limbii cu un titlu derivat din rugăciunea „Tatăl nostru“. „Greșelile noastre“ aparțin tuturor, iar realizatoarea, Dalia Tăbăcaru, nu făcea deosebire între politician sau omul de stat și vorbitorul de rând. În ediția din 26 aug. 2006, de pildă, după prezentarea capturilor TV cu păcate privind folosirea limbii române, a fost invitată prof.univ.dr. Narcisa Forăscu, pentru a discuta „Greșeala săptămânii“. Stilul relativ liber a făcut să-i scape realizatoarei un ușor pleonasm („*Mai e încă o problemă*“), scuzabil prin contextul dialogului. Emisiunea avea drept egidă științifică Facultatea de Litere a Universității din București. Ca și Șerban Iliescu, Dalia Tăbăcaru a publicat în revista „Limba și literatura română“ articole pe teme discutate la TV⁽³⁴⁾. Din păcate, jumătatea de oră de la „Realitatea TV“ a devenit, chiar de la începutul lui 2007, o amintire...

TV „România de mâine“, un post preponderent educativ, programează la ora 6,30 emisiunea „Vorbiți, scrieți românește“, actualizând un îndemn și nu o constatare. Valeriu Marinescu prezintă într-o jumătate de oră posibilele capcane ale scrisului și pronunțării în limba română. TVR Internațional rezervă, în cuprinsul emisiunii pentru copii de duminică (orele 9-10), un spațiu distinct pentru a reactualiza normele limbii române.

În Italia aflăm că există un telejurnal pentru străini. Minutele rezervate românilor includ și atenționări privind greșelile de limbă³⁵⁾.

Bacăul este prezent cu o rubrică la Euro TV, „Să vorbim și să scriem românește“ (Emilia Vascan, realizator) și cu o alta la TV Bacău, „Merge *șiașa*?“³⁶⁾

2.2.2. Rubrici în presa scrisă

Cel mai mare interes îl prezintă pentru noi rubrica dintr-o revistă (lunară) de specialitate: „Presa noastră“ (1956-1989). Încă din primul an, Al. Graur propune o rubrică de cultivarea limbii, „Cum scriem“, posibilă continuatoare a revistei „Cum vorbim“ (1949-1952). Și una, și alta, deși intitulate restrictiv, s-au ocupat atât de exprimarea scrisă, cât și de exprimarea orală. Au colaborat Al. Graur, Flora Șuteu, Luiza Seche, Magdalena Popescu-Marin, Lidia Sfârlea, D. Macrea ș.a. Este vizibilă strategia redacțională a acad. Al. Graur de la „Cum vorbim“: titluri atractive (ex.: „Moda mini – o mini-modă?“, în 1968; „Cosmonautică și lingvistică“, în 1969; „Vânătoare de greșeli“, în 1970 ș.a.), abundența exemplilor, limbaj accesibil. Pentru a motiva abordarea temei la tot spectrul publicistic, titlului rubricii i-a fost adăugată precizarea „Limba la TV“.

În perioada interbelică, interesul pentru cultivarea limbii se manifesta sporadic. „Revista Cercului literar“, de pildă, își propune ca la „Cronica limbii române“ să prezinte noutățile în domeniu. Numărul 2 recenzează „Gramatica limbii române“ a lui Al. Rosetti, laudând indirect cartea lui Iorgu Iordan, „Limba română actuală. O gramatică a greșelilor“, alcătuită „după o formulă originală în România“³⁷⁾. În aceeași perioadă, Ion Coteanu redactează „Cronica limbii“ la revista „Albatros“ (1941).

Revista „Flacăra“ a acordat mereu atenție felului în care este utilizată limba română. Rubrica „Vorbiți și scrieți românește“, redactată de profesori și publiciști, surprinde cele mai frecvente erori din limbajul cotidian. „O greșeală veche“, de pildă (ediția din 23 mai 1986), este folosirea adverbului *decât* fie temporal: „Noi am sosit *decât* (în loc de *abia*) la ora două“, fie insuficient: „Dimineața mănânc *decât* tartine“, în loc de „nu mănânc...“

Marius Sala, cunoscut pentru competența în domeniul etimologiei, redactează două rubrici de specialitate în revistele cu profil istoric: „Pastila cu cuvinte“ („Magazin istoric“) și „Istoria cuvintelor“ („Historia“). De pildă, în prima vorbește despre „Regi și regine... substantive comune“ (6/2007), iar în a doua despre „Cuvinte vechi grecești“ (71/2007).

Publicațiile din domeniul învățământului manifestă un interes discontinuu pentru cultivarea limbii. „Tribuna învățământului“ propune rubricile „Suferințele limbii române“ în 2005 (de Andrei Moldovan) și „Confuzii în limba română, azi“, în 2008. Cea de-a doua, redactată de Tatiana Slama-Cazacu, a devenit o utilă carte, împreună cu alte articole pe tema destinului culturii.

„Viața medicală“, o publicație care aparent este de strictă specialitate, îi face loc lui Valeriu Rusu și rubricii sale „Lexis“ (în iulie 2010, a derulat un serial, „De la onomatopee la cuvinte“), „Observatorul militar“ se ocupă de (in)utilitatea infinitivului (28/2009), iar „Timpul“, de „Povestea vorbei“ (1/2010). În „Magazin“, Irina Stoica ne îndeamnă „Să vorbim corect!“ (de pildă, să evităm „Confuziile curente“ – 17.11.2005), iar în „Rebus“ (10/2004), Pompiliu L. Dumitrescu realizează al șaselea episod din „Comentariu la... comentarii“. „Viața cooperăției meșteșugărești“ lansează într-un număr provocări lingvistice, iar în următoarea

săptămână oferă răspunsurile, la rubrica „Verificați-vă cunoștințele!“ (În numărul din 16 febr. 2007, de exemplu, s-a vorbit „Despre *moldoveneasvcă*, fără patimi“.)

„Fanatik“, o publicație sportivă, trece în revistă greșelile frecvente în exprimarea de la radio-TV, iar „Azi“, sub semnătura PIGAFETTA, se ocupă în spațiul numit „Corectura de serviciu“ (2008) de impreciziile, greșelile ori confuziile identificate în publicațiile românești. O publicație religioasă, „Vestitorul“ (Roman), găzduiește rubrica „Vorbiți bine românește, pentru Dumnezeu!“ (realizator, Ioan Dănilă). Fanionul este purtat însă de semnatarul rubricii „Păcatele limbii“, din paginile „României literare“. Puternic ancorată în realitatea lingvistică românească, cu un vocabular adecvat profilului revistei-gazdă și cu argumente filtrate prin experiență didactică și lecturi, Rodica Zafiu, șefa Catedrei de limba română de la Universitatea din București, conduce una dintre cele mai longevive rubrici de cultivarea limbii din presa românească.

Cum era de așteptat, unele suplimente ale publicațiilor, care prezintă programele TV ale săptămânii, includ rubrici destinate analizei felului de a se exprima al celor din presa audiovizuală. „TV mania“ colectează greșeli semnalate de telespectatori, le face loc într-un colț de pagină cu titlul „E de la ei“ și le adaugă comentarii ironice. Printre erorile discutate: „Am făcut o oroare“ și „Ai avut un presimț“ (30.05.2005). În „Timpul liber“, supliment al cotidianului „România liberă“, Beatrice Kiseleff inventariază „Capcanele limbii române, așa cum apar în vorbirea și scrisul publiciștilor. Din 7 febr. 2010, rubrica s-a schimbat în „Perle TV“ și a trecut de la pagina 44 pe pagina 3, pentru ca apoi să dispară, spre mâhnirea multor cititori. (În 2004, pentru un timp, rubrica s-a numit „Pardon de expresie“ și a fost realizată de Stan Ghenea.)

În țară, am semnalat interes pentru cultivarea limbii în Suceava („Lección de limba română“, în „Monitorul de Suceava“ – rubrică realizată cu sprijinul Catedrei de limba și literatura română de la Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării), Iași („Spațiul cuvântului“, în „Dacia literară“, și „Lumea cuvântului“, în „Lumina“, realizate de Stelian Dumistrăcel), Craiova („Cum vorbim, cum scriem“, în „Scrisul românesc“; realizator, Cecilia Căpățână), Galați („Ce să mai vorbim?“ în „Dunărea de Jos“; realizator, Cătălin Enică), Lugoj („Graiul“, în „Banat“; realizator, Eugen Beltechi), Piatra-Neamț („Laudă limbii române!“ și „Mult e dulce și frumoasă“, în „Mesagerul de Neamț“ și „Realitatea“ și, respectiv, în „Apostolul“; realizator, Gh. Țigău; „Dulce minune limba română“, în „Asachi“; realizator, Mihai Stere-Derdena), Bacău („Cum vorbim“, în „Steagul roșu“, de Mihail Andrei; „Deșteptarea – Ghid TV“, de Ștefan Olteanu; „Limba română nu se negociază!“, în „Viața băcăuană“, „Cartușul lui Iorga“, în „Observator de Bacău“, ambele de Gh. Iorga; „Din <<capcanele>> limbii române, „Tainele limbii“ și „Româna de azi“, în „Deșteptarea“, de Ioan Dănilă; „Cum vorbim, cum scriem“, în „Ateneu“, de Ioan Dănilă ș.a.)

Revistele școlare tratează problematica lingvisticii fie în rubrici distincte („Povestea vorbei“, în „Cutezătorii“, Ploiești; „Memoria antiquitatis“, în „Întru lumina lui Veniamin Costachi“, Mănăstirea-Neamț; realizator, Mihaela Toma; „În apărarea limbii române“, în „Torța“ și „Zip“, realizator, Floarea Necșoiu; „O sumă de cuvinte“, în „Ipoteze“, Tg.-Neamț; realizator, Ioan Dănilă ș.a.), fie între celelalte subiecte abordate.

3. În loc de concluzii

Tabloul de mai sus este fatalmente unul lacunar. Există, cu siguranță, mai multe prezențe publicistice decât cele inventariate de noi, în special în programele radio-TV regionale sau locale, dar și în ziarele și revistele din aceste zone. Interesul materialului de față este însă acela de a legitima dreptul jurnalismului lingvistic și, de ce nu, de a provoca inițiativa constituirii unei organizații a jurnaliștilor lingviști, în care să-și aibă cuvenitul loc și practicanții jurnalismului lingvistic indirect (publiciști, scriitori, oameni de cultură, cititori interesați de corectitudinea exprimării orale și scrise).

Într-un moment când criza de autoritate națională (administrativă și științifică) se manifestă tot mai pregnant, un demers ca acesta al nostru poate opri decredibilizarea normei și haosul în aplicarea ei și poate repune în drepturi limba română, în virtutea tradiției culturale de care se bucură și în acord cu atitudinea constant vigilentă a celorlalte națiuni europene.

Bibliografie

Dumitru Borțun, *Bazele epistemologice ale comunicării*, București, Editura „Ars docendi“, 2002, p. 116.

Răzvan Ionescu, *Jurnalismul, mai tare ca niciodată*, în „Adevărul“, 24.05.2009.

Cf. Serghei Dovlatov, *Compromisul*, București, Editura „Humanitas“, 2009.

Cristian Tabără, *Jurnalismul de sentință trebuie stopat*, în „Adevărul“, 11.12.2009, p. 32.

Michel Făgădău, în „Oglinda literară“, an VII, nr. 91, 2009, p. 4712.

*** *Pentru un jurnalism de calitate în România*, în „Monitorul“, an XIII, nr. 78 (3628), din 3 apr. 2008. Este partea a doua a unui serial bazat pe Raportul 2007 al Uniunii Sindicale MEDIASIND.

Maria Țoghină, președinte-director general al S.S.R., în „Adevărul“, 28.04.2009.

Ibidem.

Cf. *Jurnalismul, între aspirații și transpirații*, în „Jurnalul național“, 29.08. 2008, p. 3.

Cf. *Radio România*, nr. 104, 13 nov. 2006, p. 20.

Cf. *Caiete de ziaristică*, nr. 2, 1968, p. 50.

Gheorghe Bălțătescu, *Școală de presă pe timp de vară*, în „Deșteptarea“ (Bacău), 28.07.2010, p. 7.

Rezultatele sunt valabile pentru data de 7 nov. 2009.

Cf. *Presa și premianții ei*, în „Viața medicală“, 20.04.2007.

Cf. I. Hangiu, *Dicționarul presei literare românești*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. IX.

Attila Vizauer, regizor, l-a invitat pe confratele său, Cornel Todea, la emisiunea „Vorba de cultură“, pe care o gospodărește de mai multă vreme (Radio România Cultural, 21.08.2006), pe tema jurnalismului cultural. Cel de-al doilea este, la rândul său, realizatorul emisiunii de o oră „Cafeneaua literar-artistică“, de la același post de radio. Ambii au decis că jurnalismul cultural nu promovează eseul sau cronica, ci e un hibrid care în primul rând informează, ceea ce îi obligă pe ziariști să fie „foarte bine documentați“. „Vorba de cultură“ a început la TVR, când i s-a propus regizorului-jurnalist să fie un „Pivot“ al românilor, ca la TV5, adică să „pivoteze“ televiziunea națională în sfera culturii.

Ioan Dănilă, *Jurnalism cultural*, în „*Timpul liber*“, în „Ateneu“ (Bacău), serie nouă, anul 46, nr. 8 (480), aug. 2009, p. 15. Analiza se referă la suplimentul ziarului „România liberă“, coordonat de Ileana Lucaciu.

Al. Mironov, *Din nou despre schimbare*, în „Tribuna învățământului“, an LX, nr. 2907, 16 nov. 2009, p. 11.

Cătălin Mosoia, *Jurnalismul de știință*, în „Dilema veche“, an VII, nr. 323, 22 apr. 2010, p. 20.

Maria Capelos, *Barcelona, capitala europeană a științei*, în „Timpul liber“ („România liberă“), nr. 4 (445), 24.01.2008, p. 49.

Excelența în gazetăria sportivă își primește recunoașterea, în „Jurnalul național“ din 17.09.2007. „Premiile se adresează tuturor *jurnaliștilor de sport* (subl. ns.), indiferent de forma de exprimare...“ Într-un cotidian, sintagma apare totuși, în titlu: „Profesorii de română trebuie să <<fabrice>> ziariști *sportivi* peste noapte“ („Ziarul de Bacău“, din 17.01.2006)

Cf. Eugen Burghilea – 60! *Un gazetar militar de prim rang*, în „Viața de pretutindeni“ (Arad), an IV, nr. 1-5 (36-40), 2008, p. 144.

Cf. *ibidem*.

Pr. Eugen Tănăsescu, *Punctele cardinale ale jurnalistului creștin*, în „Lumina“, din 25.07.2010.

Ibidem.

Cf. „Viața medicală“, din 21.05.2010.

Ioan Dănilă, în „Deșteptarea“ (Bacău), din 22.12.2009, p. 2.

*** *Enciclopedia limbii române*, București, Ed. „Univers enciclopedic“, 2001, s.v. *stiluri*.

Cf. Dragoș Stoica, actor, prezentator al emisiunii „De-ale casei“, la Radio România Actualități (01.05.2010).

Ioan Dănilă, *Româna corectă (în întrebări și răspunsuri)*, București, Ed. BIC ALL, 2005, p. 101.

„Bacovia are diverse fraze, versuri care par scrise puțin de un străin. Cum ar traduce un străin aceste versuri, să le zicem defectuoase?“ (*Radio România*, nr. 135/535, 02.07.2007, p. 7.)

Realizatorul, Ioan Dănilă, a antrenat în alcătuirea emisiunilor studenți ai Facultății de Litere de la Universitatea „Vasile Alecsandri“ din Bacău.

„Publicul consumă ce îi oferi...“, în „Jurnalul național“, 16 oct. 2009.

Cf. *Falși prieteni*, în „Limba și literatura română“, an XXXV, nr. 3-4/ 2006, pp. 7-9.

Televizorul cu perle în mai multe limbi, în „Adevărul“, din 06.02.2010, p. 14. Un exemplu este cuvântul „expirat“: românii din Torino solicită un nou pașaport pentru că cel vechi este... *scăzut*. (În limba italiană, echivalentul lui „expirat“ este „scaduto“. Cele două cuvinte sunt „falși prieteni“.)

Inițial, emisiunea a avut o durată de 15 minute, iar din 2009, are circa 30 de minute (realizator, Ioan Dănilă).

Henri Jacquier, în „Revista Cercului literar“, an I, nr. 2, 1945, p. 68.